

Kansallinen kemikaaliohjelma – AVI:n lausuntopohja

Lausunnonantaja:

Etelä-Suomen, Itä-Suomen, Lounais-Suomen, Länsi- ja Sisä-Suomen ja Pohjois-Suomen Aluehallintovirastojen Työsuojelun vastuualueet.

Yleinen lausunto

Työsuojeluviranomainen lausuu kantanaan, että vuoteen 2035 saakka jatkuvan ohjelman päivitystarpeet tulisi huomioida jo aloitusvaiheessa. Uusina painotuksina esille nousseiden kiertotalouden kemikaalien riskienhallinta, kemikaaliturvallisuus, uudet huolta aiheuttavat kemikaalit ja kemikaalien yhteisvaikutukset tulee huomioida ohjelmassa myös työsuojelun näkökulmasta.

Työsuojeluviranomainen esittää huolensa siitä, että kemikaaliohjelmassa tulisi huomioida uutena painotuksena olevan kiertotalouden kemikaalien lisäksi muutkin kemikaalit ja prosesseissa syntyvät kemialliset tekijät.

Johdanto

Työsuojeluviranomaisen lausuu kantanaan, että kansallisessa kemikaaliohjelmassa tulee huomioida yksittäisten teollisuuskemikaalien lisäksi myös niiden yhteisvaikutukset sekä prosesseissa syntyvät haitalliset altisteet.

Kiertotalouden osuus kemiallisesta altistumisesta on kasvamassa. Lisäksi kiertotalouden nousun myötä huomioitavaksi tulevat työsuojelun näkökulmasta myös biologiset altisteet. Kuten johdannossa on todettu, EU:n kemikaaliasetusten (REACH ja CLP) siirtymäajat ovat umpeutuneet. Lisäksi on todettu, että toimeenpano on vakiintunut. Esimerkiksi ECHA:n ohjaamassa REF-9-hankkeessa havaittiin, ettei esimerkiksi käyttöturvallisuustiedotteiden sisältö vastaa niille asetettuja vaatimuksia. Työsuojeluvalvonnan näkökulmasta valvontaa on tehty ja sitä on tehtävä edelleen. Kaikkien tahojen tulisi sitoutua RoadMap on Carcinogenes -ohjelmaan.

Kemikaalit ympärillämme

Tiedon puute haitallisten altisteiden yhteisvaikutuksen sekä pitkän ajan vaikutusten osalta luo haasteita esimerkiksi valvonnan kohdentamisen suhteen. Kuten muun muassa REF-9-hankkeessa havaittiin, haasteita ilmenee myös jo olemassa olevan tiedon kulussa ja sen myötä nykyistenkin lakien ja asetusten noudattamisessa.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Työsuojelu kuuluu terveyden- ja ympäristönsuojelun rinnalla toimintaympäristöön, johon uuden kemikaaliohjelman uudistukset kohdistuvat.

Terveyden- ja ympäristönsuojelu haitallisilta kemikaaleilta

Luonnoksessa korostetaan, että on tärkeää tuottaa uutta tietoa terveyteen vaikuttavasta kemikaalialtistuksesta myös työpaikkojen osalta. Sen lisäksi on kuitenkin tärkeää myös varmistaa, että tieto on todellisuudessa käytettävissä työpaikan arjessa. Kun ammattitautitapauksia halutaan vähentää, on työpaikalla käytettävissä olevan tiedon merkitys suuri.

Työsuojeluviranomainen ehdottaa, että luonnoksessa sivulla 10 olevan tavoitteen "Tiedot haitallisille kemikaaleille altistumisesta ovat riittävät riskinarvioinnin ja riskinhallinnan tueksi" -toimenpidettä muokattaisiin muotoon "Selvitetään työntekijöiden altistumista kemikaaleille myös kiertotaloudessa." Tämä muotoilu ottaisi paremmin huomioon sen, että perinteisempien altisteidenkin osalta tarvitaan tietoa.

Työsuojeluviranomainen ehdottaa, että aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueet lisättäisiin toimijoiksi tavoitteen "Haitallisten kemikaalien käyttö, päästöt ja niille altistuminen vähenee..." sivuilla 11 ja 12 oleviin toimenpiteisiin "Edistetään haitallisimpien kemikaalien korvaamista..." ja "Vähennetään työntekijöiden haitallista altistumista..." koska työsuojeluviranomainen toteuttaa valvontaa näiden asioiden osalta.

Luonnoksessa korostetaan kemikaalien yhteisvaikutuksen tutkimisen tärkeyttä. Työsuojeluviranomainen pitää kemikaalien yhteisvaikutusten tutkimisen lisäksi tärkeänä, että tutkimuksissa huomioidaan myös kemiallisten tekijöiden yhteisvaikutukset. Näitä tietoja tarvitaan työssä altistumisen arviointiin. Ennaltaehkäisyyn kannalta on tärkeitä, että yhteisvaikutuksia tunnistetaan ja niistä on saatavilla riittävästi tutkimustietoa.

Luonnoksessa on tavoitteena osallistua EU-tason vaikuttamiseen. Työsuojeluviranomainen toteaa, että myös se osallistuu osaltaan EU-tason vaikuttamiseen kemiallisten tekijöiden osalta.

Turvallinen kiertotalous ja kestävä kemia

Kemikaaliohjelman luonnoksessa korostetaan kiertotalouden kemikaalien hallintaa elinkaaren kaikissa vaiheissa. Kiertotaloudessa kehitetään jatkuvasti uusia kiertoja, jotka sisältävät mahdollisesti uusia altisteita, ja alan kasvun myötä altistuminen voi entisestään lisääntyä. Työsuojeluviranomaisen näkemyksen mukaan tämä luo uusia haasteita työpaikoille liittyen vaarallisten altisteiden tunnistamisen ja tiedostamisen osalta.

Työsuojeluviranomainen ehdottaa, että lausetta sivulla 13 laajennettaisiin seuraavasti: "Haitallisten aineiden hallinnan kiertotaloudessa oleva tasapainoilua jätteiden hyödyntämisen ja kierrättämisen maksimoinnin sekä ympäristön, työn- ja terveydensuojelun välillä."

Samoin työsuojeluviranomainen ehdottaa, että työsuojelulainsäädäntö lisättäisiin osaksi sivulla 13 olevaa lausetta seuraavasti: "Kemikaali-, tuote-, työsuojelu- ja jätelainsäädäntöjen keskinäisten yhteyksien eli rajapintojen tarkastelu ja sääntelyn yhteensovittaminen on lähitulevaisuudessa kiertotalouden vauhdittamisen kannalta erittäin tärkeää."

Tietoon pohjautuva päätöksenteko

Kemikaaliohjelman luonnoksessa korostetaan, että tavoitteena on vahvistaa vuorovaikutusta tutkimuksen, viranomaisten, elinkeinoelämän ja politiikan välillä. Työsuojeluviranomainen toteaa, että yhteistyö on tärkeää yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.

Kiertotaloudessa syntyy uusia kiertoja, ja niiden myötä saattaa syntyä uusia altisteita. Työsuojeluviranomainen pitää tärkeänä, että tieto on käytettävissä ja koulutusta saatavissa sitä tarvitseville.

Kemikaaliohjelman luonnoksessa sivulla 19 kuvataan tietopohjaa riskien hallintaan. Työsuojelun kannalta merkityksellistä on se, että kiertotaloudessa esiintyvien altisteiden vaarojen tunnistaminen ja riskien arviointi olisi jatkuva prosessi, joka toistetaan säännöllisin väliajoin.

Työsuojeluviranomainen ehdottaa sivulla 19 olevan lauseen "Valvonta tarkoittavaa kemikaalien ja tuotteiden markkina- ja tullivalvontaa sekä kemikaalien käyttöä työssä sekä ympäristöluvanvaraisessa toiminnassa" muuttamista seuraavasti: "Valvonta tarkoittaa kemikaalien ja tuotteiden markkina- ja tullivalvontaa, ympäristö- ja/tai kemikaaliluvanvaraisen toiminnan valvontaa sekä kemiallisten altisteiden valvontaa työssä." Tällöin lauseessa huomioitaisiin myös työsuojeluviranomaisen valvontavastuu työntekijään kohdistuvasta mahdollisesta kemiallisten tekijöiden altistumisesta työssä.

Työsuojeluviranomainen kannattaa luonnoksessa esitettyä seurantatietojen hyödyntämistä riskiperusteisen valvonnan kohdentamisessa. Työsuojeluvalvonnassa on jo hyödynnetty seurantatietoja valvonnan kohdentamisessa.

Työsuojeluviranomainen ehdottaa sivulla 21 toimenpiteeseen "Tehostetaan viranomaisten välistä yhteistyötä valvonnassa... mm. toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteisiä valvontahankkeita" lisäystä "...vaikuttavuutta tavoitellen", jolloin kohdennettaisiin viranomaisten resursseja merkityksellisesti.

Kemikaaliohjelman luonnoksen sivulla 21 on kuvattu toimia säädösten vaikuttavuuden arviointia koskien. Työsuojeluviranomainen kannattaa säädösten vaikuttavuuden arvioinnin parantamista. Yhtenä toimenpiteenä on esitetty: "Lisätään eri lainsäädännön alojen termistön yhdenmukaista ymmärrystä valvonnassa, sääntelyssä ja tutkimuksessa." Työsuojeluviranomainen nostaa esille tätä toimenpidettä koskien konkreettisenä esimerkkinä kemikaaliluettelon. Kemikaaliluettelosta on rinnakkain esiintyvät käsitteet lainsäädännössä (VNa 715/2001, 5§ ja VNa 685/2015, Liite II 6.a ja Liite IV 5.c). Käytännössä lainsäädännössä on kaksi eri määrittelyä kemikaaliluettelolle, jolloin se aiheuttaa sekaannusta työpaikoilla.

Kansainvälinen ja EU-yhteistyö kemikaaliturvallisuuden parantamiseksi

Työsuojeluviranomainen toteaa, että muun muassa valvonnan toteuttamiseksi on merkittävää, että tulevista säädöksistä tiedotetaan oikea-aikaisesti ja siten tukee toimenpide-ehdotusta "Tiedotetaan tulevista säädöksistä oikea-aikaisesti lainsäädännön suunnitelmalliseksi toimeenpanemiseksi."

Viestintä ja koulutus parantavat kemikaaliturvallisuutta

Työsuojeluviranomainen toteuttaa ulkoista viestintää omalta osaltaan toimintaansa ja valvontaansa liittyen viestintäorganisaationsa avulla. Työsuojeluviranomaisen ja muiden viranomaisten kemikaaliviestinnässä voi olla yhtymäkohtia, ja työsuojeluviranomainen kannattaa yhteistä viestintää silloin kun siitä on synergiaetua. Lähtökohtaisesti työsuojeluviranomainen suhtautuu myönteisesti osallistumiseensa uuteen viestintäverkostoon ja viestintäverkoston kerran vuodessa järjestämään kemikaalifoorumiin.

Työsuojeluviranomainen pitää asiantuntevan ja tasalaatuisen valvonnan kannalta tärkeänä toimenpide-ehdotusta "Kehitetään lupa- ja valvontaviranomaisten kemikaaliosaamista mm. täydennyskoulutuksen avulla." Valvonnalla voidaan edistää tarkastettujen työpaikkojen kemikaaliturvallisuutta. Tiedon jakamista, esim. uusista alisteista ja kemikaalien yhteisvaikutuksista eri toimijoiden välillä pidetään tärkeänä.

Tietoiskut ja -laatikot

Kemikaaliohjelman luonnoksen tietolaatikossa on nostettu esiin "SVHC-aineet." Työsuojelun kannalta on merkityksellistä, että kyseisiksi määritetyt aineet tunnistettaisiin työpaikoilla paremmin, jotta niiden terveyshaittoja voidaan oma-aloitteisesti ja ennakoivasti torjua ja/tai vähentää esim. muutostenhallinnan kautta.

Kemikaaliohjelman vaikuttavuuden seuranta

Työsuojeluviranomainen katsoo, että kemikaaliohjelman vaikuttavuuden seurantaan tulisi lisätä indikaattori, joka huomioisi myös työelämässä tapahtuvan altistumisen, esim. ammattitautien määrän.